

ОЦІНКА ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ РЕГІОНУ

Серед заходів, безпосередньо спрямованих на залучення інвестицій, слід виділити створення системи управління інвестиційною діяльністю в регіонах і підвищення її ролі в реалізації інвестиційних рішень.

Регіональний аспект повинен стати невід'ємною складовою державної інвестиційної політики для створення сприятливого інвестиційного клімату як на державному, так і на регіональному рівнях.

Поняття "інвестиційний клімат регіону" включає багато компонентів, серед яких особливе місце посідають: інвестиційна активність регіону, динаміка життєвого рівня його населення, рівень розвитку ринкових відносин, фінансово-кредитна діяльність, криміногенна ситуація, стан навколишнього середовища та інші. Визначення та обґрунтування переваг того чи іншого компонента інвестиційного клімату конкретного регіону (наприклад, Чернівецької області) порівняно з іншими регіонами є головною умовою активізації процесу залучення додаткових інвестицій у розвиток регіональної економіки. Оскільки Чернівецька область разом із Закарпатською, Івано-Франківською та Львівською входить в систему Карпатського регіону, пріоритетні галузеві напрямки в її інвестиційному кліматі можна виявити на підставі порівняльного аналізу з відповідними показниками зазначених областей.

Загальноекономічний потенціал Карпатського комплексу наочніше характеризується інвестиційною активністю його регіональних структур, яким властиві освоєння прямих інвестицій, введення в дію основних фондів об'єктів соціальної інфраструктури та інше (табл. 1).

Для достовірності аналізу всі розрахункові показники зіставлені з аналогічними показниками по Україні.

Як свідчать наведені дані, капітальні вкладення по Чернівецькій області до підсумку по Україні мають найменший відсоток. За 1995—1997 роки за рахунок усіх джерел фінансування (включаючи малі підприємства, кооперативи, приватні підприємства) в області освоєно 386 млн. грн. капіталовкладень, що менше порівняно із Закарпатською, Івано-Франківською та Львівською областями відповідно на 11 млн. грн., 834 та 1347 млн. грн.

Якщо взяти за 100 відсотків усі капітальні вкладення по Карпатському регіону, то на Львівську та Івано-Франківську області припадає 78% інвестицій, тоді як на Чернівецьку і Закарпатську тільки 22%. У першому півріччі 1999 року загальні обсяги інвестицій в основний капітал Чернівецької області становили 29,1 млн. грн., що на 24,8% нижче, ніж за відповідний період 1998 року. Із введених за 1995—1997 роки в Карпатському регіоні основних фондів на

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
а	Закарпатський обл.	тис. м³ загальної площі	198	172	171	2,26	2,54	2,68	95,4
	Івано-Франківський обл.	тис. м³ загальної площі	267	173	205	3,08	2,56	3,21	118,5
	Львівська обл.	тис. м³ загальної площі	419	392	372	4,8	5,8	5,8	94,8
	Чернівецька обл.	тис. м³ загальної площі	173	132	145	2,02	1,95	2,27	109,8
	Україна	тис. м³ загальної площі	—	1393	1151	—	100	100	82,6
б	Розподіл в дві частини по Україні	тис. м³ загальної площі	—	—	—	—	—	—	—
	у тому числі по Карпатському регіону	тис. м³ загальної площі	—	—	—	—	—	—	—
	Закарпатський обл.	тис. м³ загальної площі	—	—	—	—	—	—	—
	Івано-Франківський обл.	тис. м³ загальної площі	—	—	80	—	—	6,9	—
	Львівська обл.	тис. м³ загальної площі	—	—	130	—	—	11,3	—
в	Україна	тис. загальної площі	—	29,2	18,0	—	100	100	61,6
	Розподіл в дві частини по Україні	тис. загальної площі	—	—	—	—	—	—	—
	у тому числі по Карпатському регіону	тис. загальної площі	—	—	—	—	—	—	—
	Закарпатський обл.	тис. загальної площі	—	0,2	0,6	—	0,7	3,3	3
	Івано-Франківський обл.	тис. загальної площі	—	—	0,4	—	—	2,2	—
г	Львівська обл.	тис. загальної площі	—	1,0	0,7	—	3,4	3,8	70,0
	Україна	тис. загальної площі	—	0,7	0,2	—	2,4	1,1	28,5
	Україна	тис. загальної площі	—	—	—	—	—	—	—

* Дані за 1995 рік в млрд. грн.: Статистичний збірник "Розвиток економіки України в 1997 році".

суму 36,6 тис. млрд. грн. на Чернівецьку область припадає лише 9,2%, Закарпатську — 14,5, Івано-Франківську — 24,8, Львівську — 51,3%. У 1997 році в загальній сумі введених основних фондів по Україні частка Чернівецької області становить тільки 0,51%.

Зниження інвестиційної активності в Чернівецькій області пояснюється такими факторами, як значне скорочення централізованих капітальних вкладень із державного бюджету; ріст цін на будівельні матеріали, транспортні послуги; погіршення фінансового стану підприємств, організацій, індивідуальних забудовників; уповільнення процесу реструктуризації будівельного комплексу, в якому ще не набули належних темпів будівельно-монтажні роботи приватних будівельних фірм та компаній.

Головним джерелом капітального будівництва в області є власні кошти підприємств і організацій (72% обсягу в 1998 році). За рахунок державних централізованих інвестицій в 1998 році осягнуто тільки 7% загального обсягу капітальних вкладень. У першому півріччі 1999 року на розвиток економіки області спрямовувалось державних централізованих капітальних вкладень на суму 1,6 млн. грн., що дорівнює лише 5,6% до загального обсягу інвестицій.

Скорочуються також інвестиції у житлове будівництво. Їх питома вага в обсязі капітальних вкладень у цю галузь по Україні найменша (в 1997 році — 0,92%), тоді як у 1995 році цей показник був на рівні 1,52%. По інших областях Карпатського регіону питома вага інвестицій в житлове будівництво країни дорівнює: у Закарпатській — 2,02%, Івано-Франківській — 2,81, Львівській — 4,2%.

Зменшуються обсяги капітальних вкладень, що виділяються на будівництво об'єктів соціально-культурного призначення, внаслідок чого зменшується введення в експлуатацію шкіл, лікарень та інших об'єктів. У 1997 році, наприклад, у Чернівецькій області споруджено шкіл всього на 200 учнівських місць, що становить 1,1% до загального введення закладів освіти по Україні.

За останні роки зовсім не будувалися клуби, Будинки культури, об'єкти охорони здоров'я, що негативно відбивається на життєвому рівні населення Карпатського регіону.

Аналізуючи життєвий рівень, слід, на наш погляд, звернути увагу насамперед на такі показники, як капітальні вкладення на душу населення, забезпеченість його житлом, закладами освіти, охорони здоров'я на одного жителя, виробництво сільськогосподарської продукції на одного жителя, роздрібний товарооборот, платні та побутові послуги на душу населення, що дасть змогу визначити стратегічні напрямки в інвестуванні соціальної сфери (табл. 2).

Ці дані свідчать, що показник освоєння капітальних вкладень на душу населення в динаміці найменший по Чернівецькій та Івано-Франківській областях. У 1997 році він відставав від середнього показника по Україні: в Чернівецькій області на 49,7, Закарпатській — 54,8, Івано-Франківській — 18,2 і Львівській — на 7,9 пункту.

Таблиця 2. Основні показники життєвого рівня населення областей Карпатського регіону як елементи інвестиційного клімату

№	Показники	Одиниця виміру	За роками				У відсотках до підсумку по Україні				1997 р. у відсотках до 1996 р. (гр. 5)
			1995	1996	1997	1998	1995	1996	1997	1998	
			4	5	6	7	7	8	9	10	
1	2	3	313,9	246,9	227,6	100	100	100	100	92,2	
1.	Капітальні вкладення на душу населення по Україні	грн.									
	у тому числі по Карпатському регіону:										
	Закарпатська обл.	грн.	111,6	103,0	103,0	35,5	35,5	41,7	45,2	100	
	Івано-Франківська обл.	грн.	473,7	177,9	186,3	150,9	150,9	72,0	81,8	104,7	
	Львівська обл.	грн.	227,3	196,7	209,6	72,4	72,4	79,6	92,1	106,5	
2.	Чернівецька обл.	грн.	177,3	116,4	114,6	56,5	56,5	47,1	50,3	98,5	
	Забезпеченість населення житлом (у середньому на одного жителя) по Україні	м ² загальної площі	—	19,7	20,0	—	—	100	100	101,5	
	у тому числі по Карпатському регіону:										
	Закарпатська обл.	м ² загальної площі	—	18,9	19,2	—	—	95,9	96,0	101,5	
	Івано-Франківська обл.	м ² загальної площі	—	18,9	19,3	—	—	95,9	96,5	102,1	
3.	Львівська обл.	м ² загальної площі	—	18,0	18,3	—	—	91,3	91,5	101,6	
	Чернівецька обл.	м ² загальної площі	—	19,3	19,6	—	—	97,9	98,0	101,5	
	Наявність лікарняних ліжок у розрахунку на 1000 жителів (на кінець року) по Україні	ліжок	—	11,46	10,02	—	—	100	100	87,4	
	у тому числі по Карпатському регіону:										
	Закарпатська обл.	ліжок	—	10,77	9,49	—	—	93,9	94,7	88,1	
4.	Івано-Франківська обл.	ліжок	—	11,35	9,14	—	—	99,0	91,2	80,5	
	Львівська обл.	ліжок	—	10,45	10,02	—	—	91,2	100	95,8	
	Чернівецька обл.	ліжок	—	10,88	9,21	—	—	94,9	91,9	84,6	
	Виробництво сільгосппродукції (у середньому на одного жителя в порівняльних цінах 1996 р.) по Україні	грн.	616,5	562,7	556,6	100	100	100	100	98,9	
	у тому числі по Карпатському регіону:										
	Закарпатська обл.	грн.	495,0	498,4	462,6	80,2	80,2	88,6	83,1	92,8	

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
4.	Івано-Франківська обл.	грн.	605,1	600,7	537,0	98,1	106,7	96,4	89,4
	Львівська обл.	грн.	473,6	472,5	445,8	76,8	83,9	80,1	94,3
	Чернівецька обл.	грн.	664,2	585,3	597,7	107,7	104,0	107,4	102,1
	Роздільний товарооборот на душу населення по Україні	грн.	232	339	374	100	100	100	110,3
5.	у тому числі по Карпатському регіону:								
	Закарпатська обл.	грн.	180	255	274	77,5	75,2	73,2	107,4
	Івано-Франківська обл.	грн.	189	307	296	81,5	90,5	79,1	96,4
	Львівська обл.	грн.	221	291	355	95,2	85,8	94,9	121,9
	Чернівецька обл.	грн.	226	289	315	97,4	85,2	84,2	108,9
	Платні послуги на душу населення (у фактичних цінах) по Україні	грн.	72	149	183	100	100	100	122,8
6.	у тому числі по Карпатському регіону:								
	Закарпатська обл.	грн.	57	92	109	79,1	61,7	59,5	118,4
	Івано-Франківська обл.	грн.	49	96	117	68,0	64,4	63,9	121,8
	Львівська обл.	грн.	90	170	187	125	114,0	102,1	110,0
	Чернівецька обл.	грн.	48	97	127	66,6	65,1	69,3	130,9
	Побутові послуги на душу населення (у фактичних цінах) по Україні	грн.	7	11	14	100	100	100	127,2
7.	у тому числі по Карпатському регіону:								
	Закарпатська обл.	грн.	6	9	11	85,7	81,8	78,5	122,2
	Івано-Франківська обл.	грн.	7	9	12	100	81,8	85,7	133,3
	Львівська обл.	грн.	6	9	10	85,7	81,8	71,4	111,1
	Чернівецька обл.	грн.	6	12	19	85,7	109,0	135,7	158,3

Стосовно ж рівня забезпечення населення житлом у середньому на одного жителя по Карпатському регіону можна констатувати, що він достатньо високий і практично дорівнює аналогічному показнику по Україні. Відставання становить від 1,7 м² по Львівській області до 0,4 м² по Чернівецькій. Така ситуація пояснюється досить високим обсягом житлового фонду в індивідуальному секторі, що властиво для Карпатського регіону. Негативними на це, області все ж відчувають значний дефіцит інвестицій на будівництво житла, в результаті чого збільшується кількість сімей, яким воно потрібно. На кінець 1997 року на квартирному обліку в Карпатському регіоні перебувало 217,6 тис. сімей, в тому числі: в Закарпатській області — 20,1 (9,3%), Івано-Франківській — 43,5 (20%), Львівській — 123,6 (56,7%), Чернівецькій — 30,5 тис. сімей (14%).

Важливість піднесення інвестиційної активності в житловому будівництві обумовлена, крім розвитку суміжних галузей (промисловість, видобуток та інші), підвищенням рівня життя населення, вирішенням проблеми зайнятості та інших. Саме на розв'язання цих основних завдань повинні спрямуватися державні капітальні інвестиції в регіоні.

Щодо забезпеченості населення викладаючи оцірени зорен'я сприятливішою є ситуація у Львівській області, де на кінець 1997 року показник наявності ліжкартних ліжок зростає з республіканським.

Інші області відстають від середнього показника по країні: на 5,3% — Закарпатська, 4,1% — Чернівецька, 8,8% — Івано-Франківська, що свідчить про загальну низький рівень розвитку галузі. Підтверджують це й такі показники, як коефіцієнт смертності на 100000 населення і природний приріст на 1000 населення. Якщо в 1997 році коефіцієнт смертності в Україні дорівнював 1495, то в Чернівецькій області він був на рівні 1257, Закарпатській — 1062, Івано-Франківській — 1196, Львівській — 1222.

Природний приріст населення в Чернівецькій області продовжує скорочуватися й залишається від'ємним: у 1997 році він дорівнював —1,1, а в першому півріччі 1998 року —2,8. Таке становище потребує додаткових державних інвестицій, оскільки економіка регіону з оціреною зорен'я, оскільки приватний сектор не може замінити і не замінює у цих інвестиціях, як неприбуткових.

Підприємство в іншій області Карпатського регіону інвестиційний клімат Чернівецької області може бути порівняним для інвестора таким показником, як виробництво споживчих товарів на одного жителя. На кінець 1997 року на душу населення в області було вироблено на 327,7 грн. сільськогосподарської, що на 7,8% вище середнього показника по Україні, тоді як по інших областях це значення є від'ємним.

В агропромисловому комплексі Чернівецької області в 1997 році намітилася тенденція зростання обсягів виробництва продукції тваринництва, що повинна сприяти покращенню роботи переробних галузей промисловості, які зараз переживають важкий стан.

Намітилася також тенденція зростання в області розробки надродови-

ту, про що свідчать дані 1997 року порівняно з 1996 роком (108,9%). Ріст цього показника помічено й у Львівській (121,9%) і Закарпатській (107,4%) областях. У співвідношенні його з аналогічним по республіці переважають також Львівська (94,9%) і Чернівецька (84,2%) області.

Серед зазначених галузей привабливими для інвестування в економіку Чернівецької області слід вважати й платні та побутові послуги населенню. Такі види платних послуг, як пасажирський транспорт, зв'язок, житлово-комунальні, туристично-екскурсійні та інші, на душу населення в Чернівецькій області на початок 1998 року, наприклад, дорівнювали 127 грн., або 69,3% до цього ж показника по Україні. Це на 9,8% більше, ніж у Закарпатській області, та на 5,4% — порівняно з Івано-Франківською областю. Перевершено республіканський показник і щодо побутових послуг на душу населення. В 1997 році по Чернівецькій області він був на рівні 135,7%, що значно перевищує таке співвідношення по інших регіонах Карпатського комплексу.

Слід сказати, що ці галузі набувають подальшого розвитку, про що свідчать статистичні дані за перше півріччя 1999 року. Серед областей Карпатського регіону найвищі темпи зростання платних послуг населенню були в Чернівецькій області — 117%, тоді як у Закарпатській та Львівській помічено зниження відповідно на 13,2 та 11,4%. Це дає підстави вважати, що Чернівецька область приваблива для вкладання інвестицій у розвиток мережі торговельних підприємств, комунального та побутового обслуговування, транспорту, зв'язку та інших.

Великий вплив на інвестиційну діяльність мають процеси розвитку ринкових відносин, які насамперед супроводжуються зміною форм власності як у виробничій, так і в соціальній сферах.

У Карпатському регіоні на 1 січня 1998 року з початку приватизації форми власності змінили 9752 об'єкти, в тому числі в Чернівецькій області 1235, або 12,7%; Закарпатській — 1228 (12,6%), Івано-Франківській — 1749 (17,9%), Львівській — 5540 об'єктів, або 56,8%. У загальній кількості приватизованих об'єктів в Україні (56,3 тис.) на Чернівецьку і Закарпатську області припадає 2,2%, Івано-Франківську — 3,1 та Львівську — 9,8%.

У першому півріччі 1999 року в Чернівецькій області підприємствами та організаціями, які змінили форму власності, освоєно капітальних вкладень на суму 8,6 млн. грн., що становить 29,6% загального обсягу прямих інвестицій по регіону. Це є наочним свідченням того, що приватний сектор стає основним фактором мобілізації власних фінансових ресурсів для інвестування в економіку області.

Активніше здійснюється процес приватизації житла. Якщо в 1997 році в Україні приватизовано 7,4% державного житлового фонду, то в областях Карпатського регіону, крім Закарпатської та Івано-Франківської, цей відсоток значно більший і дорівнює у Львівській області 11,5 і Чернівецькій — 9,1%. Стосовно ж конкретно Чернівецької області, то тут приватизовано

майже 50 тис. житлових будинків, або 70,6% до загальної площі державного житлового фонду, що свідчить про розширення ринку нерухомості в області як важливого середовища вкладання інвестицій.

Перспектива залучення інвестицій у промислове виробництво можлива за умови активізації роботи цього комплексу. У першому півріччі 1999 року порівняно з відповідним періодом 1998 року темпи росту обсягів промислової продукції області становили 9,7%. Приріст промислового виробництва мають також Закарпатська область — 14,8%. В інших областях помічено зниження темпів: Івано-Франківській — на 22,7%, Львівській — на 10,0%.

Мотивація до вкладання коштів у подальший розвиток виробництва значною мірою залежить від фінансового стану регіону. Слід зазначити, що за січень — травень 1999 року в Чернівецькій області прибуток одержали 47% підприємств до загальної кількості на суму 35,6 млн. грн., а 53% припустилися збитків на суму 28 млн. грн. Така ситуація не може не позначитися на фінансовому забезпеченні розвитку регіону, оскільки при зростанні збиткових підприємств зменшуються надходження до бюджету, що послаблює інвестиційні потоки в економіку області.

Формування сприятливого інвестиційного клімату потребує удосконалення процесу надходження і використання фінансових ресурсів, призначених для інвестування. Як свідчить практика, фінансування капітальних вкладень в областях Карпатського регіону здійснюється переважно за рахунок внутрішніх джерел. Збільшення дефіциту державного бюджету не дає змоги областям розраховувати на збільшення централізованого фінансування. Тому з урахуванням обмеженості фінансових ресурсів та необхідності подолання спаду виробництва потрібна децентралізація інвестиційної діяльності шляхом розвитку різних форм власності. Повинна вдосконалюватися кредитна політика, особливо на пільгових умовах, а також розроблятися механізм залучення до інвестиційного процесу вкладів населення.

На кінець 1997 року в Карпатському регіоні загальні заощадження населення в Ощадному банку дорівнювали 56 млн. грн. Якщо середній розмір вкладу по Україні був на рівні 8,6 грн., то в Чернівецькій області він становив 5,9 грн., Львівській — 9,5, Івано-Франківській — 4,7, Закарпатській — 3,5 грн. Механізм залучення коштів населення потребує розробки таких проєктів, реалізація котрих давала б змогу власникові цих коштів одержувати додаткові доходи у вигляді дивідендів. Такими проєктами, на наш погляд, могли б бути інвестиції в будівництво невеликих житлових будинків, кемпінгів, мотелів, готельних комплексів та інші.

Формування фонду для сплати дивідендів можна здійснювати за рахунок коштів, одержаних від експлуатації збудованих об'єктів. Цільове спрямування коштів населення можна було б здійснювати і в такі галузі, як надання побутових послуг, транспорт, зв'язок, торгівля.

За нестачі власних фінансових ресурсів дедалі більшого значення набуває

проблема залучення іноземних інвестицій. Сьогодні їх обсяг дуже низький. На кінець 1997 року прямі іноземні інвестиції в економіку Чернівецької області становили лише 9,2 млн. дол., тоді як у Івано-Франківській вони були на рівні 24,7 млн., Закарпатській — 46,8 млн., Львівській області — 72,9 млн. дол. За таких незначних обсягів іноземного інвестування у власну економіку Чернівецька область здійснює прямі інвестиції в економіку інших країн, які у відповідному періоді дорівнювали 2,4 млн. дол. Це значно більше, ніж інвестиції Закарпатської області — 200 тис. дол. або Івано-Франківської — 12,9 тис. дол.

Пожвавлення інвестиційної діяльності пов'язано з рівнем інвестиційних ризиків, які можуть бути оцінені такими показниками, як рівень криміногенної ситуації в регіоні, а також питомою вагою підприємств із шкідливими викидами. Зокрема, порівняно з іншими областями регіону в Чернівецькій області в 1997 році була зареєстрована найменша кількість злочинів — 5,4 тис., що до загальної кількості злочинів по Україні становило лише 0,9%, тоді як у Закарпатській — 1,2, Івано-Франківській — 1,5, Львівській — 3,4%. Практично таке співвідношення зберігається з 1995 року. Порівняно з іншими областями Карпатського регіону Чернівецька область має також найменшу забрудненість навколишнього середовища. За 1997 рік викиди шкідливих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами по Карпатському регіону дорівнювали 298,1 тис. тонн, з яких на Чернівецьку область припадає 5,9 тис. тонн, або 1,9%, Закарпатську — 11,7 (3,9%), Івано-Франківську — 182,2 (44%), Львівську — 98,1 тис. тонн, або 32,9%. Співвідношення цього показника з республіканським становить відповідно 0,13; 0,25; 4,0 та 2,2%.

Таким чином, проведені дослідження дали змогу виявити основні пріоритетні напрямки в прогнозуванні інвестиційного клімату в Чернівецькій області порівняно з іншими областями Карпатського регіону.

Падіння життєвого рівня населення визначає першочерговими для інвестування галузі житлового будівництва та охорони здоров'я, які потребують значних державних інвестицій, тому що приватний капітал для цих цілей вкрай обмежений.

Підвищення темпів промислового виробництва, роздрібного товарообороту, побутових послуг населенню, послуг транспорту і зв'язку, житлово-комунального та туристично-екскурсійного обслуговування відкривають перспективу залучення в ці галузі заощаджень населення та іноземних інвестицій.

Активізація процесу розвитку ринкових відносин, зокрема приватизація житла, супроводжується розширенням ринку нерухомості як важливого сектора для реального інвестування.

Дещо нижча криміногенна ситуація в області порівняно з іншими областями Карпатського регіону, а також сприятлива екологічна ситуація зменшують рівні інвестиційних ризиків для інвесторів, що є підставою для залучення їх капіталу в економіку регіону.